

ЎЗБЕК ИСТОН АДАБИЁТИ ВА САНАЪАТИ

ЎЗБЕК ИСТОН АДАБИЁТИ ВА САНАЪАТИ

1956 йил 4 январдан НАШР ЭТИЛА БОШЛАГАН

1996 йил 27 июль

ҲАФТАЛИК ГАЗЕТА

ЖУМА КУНЛАРИ ЧИҚАДИ

СОТУВДА НАРХИ ЭРКИН

2 август, № 31 (3368)

Абдулла ОРИПОВ, Ўзбекистон халқ шоири

ВАТАН КАТТА ЙЎЛГА ЧИҚДИ

Иқтисодий, ижтимоий соҳада юз бераётган ўзгаришларга назар солиб айтиш мумкин, куз тегмаси, утган беш йил мўддат ичида Ўзбекистон юксак жаҳоний синовдан ўтди. Ва биз бунга фахр билан айтаемиз. Жаҳон узра макъимиз, мамлакатимиз нуфузи ошгани — бу ҳам маълум. Янги замон одами шаклланиётгани аён ҳақиқат. Демакки, Ўзбекистон юксалиш йўлига чиқди. Бунинг исботлари тайил.

Хуш, янги одам қандай айтади? Президентимиз айтгани сингари, кузи очик, ҳалол, пок, уз халқининг асл фарзанди бўлган, миллий анъаналарини, Ватан манфаатларини унутмаган, тил билладиган, умуминсоний муносабатларда уз макъимни ҳисси англаган ўзбек йиғити ва ўзбек қизи пайдо бўлди. Биз янги замон одами деб атаётган бу авлодни мустақилликнинг ўзи бунёд этди. Янги замон одамларига биров эртанги уйда деб айтиши керак эмас. Унинг ўзи табиатан эртани уйлаши, фикрлаши, мустақилликнинг моҳиятини тереан англамоғи зарур. Ва биз бугун шундай одамлар борлигини, улар фаолият одами сифатида иш кураётганини кўриб, ҳис этиб турибмиз. Мустақилликнинг юқи ҳам, масъулияти ҳам ана шундай одамлар елкасида. Бу ижобий

ўзгаришлар хусусида юртбошимиз Вазирлар Маҳкамасида бўлиб ўтган мажлисда шундай деб таъкидландилар: «Одамларимиз янги шароитларда ишлаш тажрибасига эга бўла бошладилар. Кўпчили раҳбарлар ва оддий ходимларнинг табиати, психологияси ўзгариб, Бугун далай айтиш мумкинки, республика, вилоят ва ишлаб чиқариш даражасида ислохотчилар команди, эътиқоди бир, маслақдош кишилар командаси шакллана бошлади. Бир йўналишда, ҳажмда бўлиб, умумий мақсад дастурига амал қилган ҳолда ишлаётган кишилар командаси пайдо бўлди. Бу инсонлар учун давлат манфаатлари, халқ манфаатлари ҳамма нарсадан ҳам устувордир».

Хуш, бу тоифадаги янги замон одамлари ибрат намунасини қайси муҳитдан олмақдалар? Албатта, мустақиллик муҳитидан.

Янги замон одамнинг шаклланиши учун тарих ҳам улуг бир мактаб. Эсланг, асрлар ўтди. Буюқ соҳибқирон асос солган салтанат тарих ҳужум ва муайян вазиятлар тўғрисида XVI асрдан танг вазиятларга юзмаюз келди. Албатта, бунинг турли сабаблари бор. Биз бугунги кунда Шайбоний ва Бобурни муҳокама қиламиз. Лекин уларнинг ажралиши — асл туркий

Ўзбекистоннинг ажралиши эди. Бунигини бури ер қабилда XVI асрдан сунг бўлиниб, нима топдик? Ҳаммага маълумки, уч хонликка бўлинди. Ва бу майда хонлик ва бекликларнинг атрофда оқ бўрилар осонлик билан амал қилдилар.

Ҳаммага маълум гапни аксиома дейишадилар. Уни ҳадеб тақрирлаш шарт эмас. Етмиш турт йил мобайнида бошқа халқлар қатори ўзбек халқи ҳам коммунистик мафкурадан қўш озор чекди. Бу озорнинг маъноси нима эди? У асосан ягона буйруқ, бир еклама фикр, умуман айтганда шовинизмга асосланган эди. Ахир уйлаб кўринг, кимнинг тольега қай даражада улуг еки пастроқлигини биров белгилаб беришимиз? Ҳеч бир халқ фарзанди ўз ота-бобосининг мазорини оёқ ости қилганми? Черков бузилиб, маънат оёқ ости бўлганини ва бу обидларнинг ортда турган буюқ руҳларнинг безовта бўлганини у ҳеч қачон ҳис қилганми?

Энди бир гапни очик айтишимиз. Истиқлолга эришганимизга беш йил бўлди. Ва бу орада эришган жаҳоний ютуқларимизни жаҳон кўриб, билиб турибди. Қийинчиликлар бор. Улардан ҳеч ким куз юмаётган эмас. Лекин узок Африкада ҳам қаққандан, деб сўрашганда Ўзбекистондан деб жа-

воб берсанг, улур ҳам хурсандчилик билан Ўзбекистон барқарор давлат, у тинчлик ватани деб баралла айтаётир. Қарши ехуд Халранинг бир буржиди «Пепси-Кола» сотиб турган болажонларнинг чунтагидаги даромаддан кура буюқ миллат ва буюқ давлат туйғуси нечоғлик афзал!

Ватан катта йўлга чиқди. Юртбошимиз эълон қилганлари сингари биз юксалиш йўлидамыз. Бунга нафақат халқаро куламати муносабатлар, айниқса, маънавий, маърифий соҳадаги ишларимиз ҳам курсатиб турибди. Биз ҳозир иккита буюқ сана олдида турибмиз. Албатта, биринчиси мустақилликнинг беш йиллиги. Иккинчиси, улуг бобомиз соҳибқирон Амир Темурнинг 660 йиллиги тантаналари...

Биз бир жихатдан мамнунмикимиз, ижодкорларимиз мана шу саналарни узларининг шаҳсий туйлари сифатида кураётирлар. Ватанпарварлик туйғусининг ана шундоқ кўринишлари ҳам бизни, албатта, қувонтиради. Бир шоир сифатида, қолаверса, Ўзувчилар уюшмасининг раҳбарли сифатида ишонтириб айтаманки, каттақимчи қаламқашларимиз мустақил ватанимизнинг қорқолган яраш учун белларини қаттиқ боғлаб турибдилар.

Соҳибқирон Амир Темурнинг 660 йиллигини муносиб кўтиб олиш таралудди мамлакатимиз сарҳадларидан ташқарида ҳам кенг миқёсда олиб борилюқда. Қўшни Қирғизистонда бу хусусда ҳукумат қарори эълон қилинган, мамлакат вилоятлари ва туманларида улуг саркарда туйини ўтказиш ташкилий қўмиталари тузилган. Темур ва теуририйлар даври билан боғлиқ турли мавзуларда илмий конференциялар, ижодий кечалар, баҳс-мунозаралар ўтказиш, улуг бо-бокаторларимиз меросини янада чуқур ўрганиш, уларнинг яқинлиги ва аҳиллик борасидаги вазиятларига амал қилиш юзасидан кенг тадбирлар белгиланган.

Яқинда Ушдаги Захириндин Мухаммад Бобур номи вилоят ўзбек музыкали театри ижодий жамоаси Ўзбекистон халқ шоири Абдулла Ориповнинг «Соҳибқирон» номи тарихий драмасини ўз мухлислари ҳўжмита ҳавола этди. 1988 йили янги шу сахнада Абдулла Ориповнинг «Жаннатта йул» шеърый драмасини сахналаштирган таниқли режиссер Ҳамид Қаҳрамонов бу гал катта ва масъулиятли ишга қўл урди.

Асарнинг жамоатчилик қўриғи қардош икки халқ тарихи ва маданиятининг байрамига айланган кетди. Театр залда Қирғиз Республикаси Бош вазирининг уринбосари Мира Жонқорачева, республика Маданият вазири Чўпонбек Бозорбоев, республика Президентининг Маданият

ЎШЛИКЛАР ТУҲФАСИ

Вилоят музыкали драма театрида «Соҳибқирон» спектакли намойиш этилди

СУРАТДА: С. Умаров Амир Темур ролида

жи Шаблонова), Амир Хусайн (Қирғизистон ва Ўзбекистонда хизмат қўрсатган артист Шавкат Далажонов), Ясавий (артист Ганижон Холматов), Буқаламун (Қирғизистонда хизмат қўрсатган артист Умаржон Мамиров) ва бошқаларнинг ижодий талқинлари томошабиларнинг мамнун этди.

Жамоатчилик қўриғида асар муаллифи Абдулла Орипов, Ўзбекистон Республикаси Маданият ишлари вазирлиги масъул ходими Маҳмуджон Исмоилов, «Ўзбекистон адабиети ва санъати» газетасининг бош муҳаррири Аҳмад-жон Мелибоев иштирок этидилар. Асар муаллифи ўз сузида мазкур асарнинг қардош Қирғизистонда намойиш этилиши катта раъзий маънога эга эканлигини таъкидлади, театр ижодий жамоасига, мугасадди ташкилотларга ўз миннатдорчилигини билдирди.

Янги спектакл соҳибқирон туйи арафасида Бишкек шаҳрида ҳам намойиш этилди. Театр бош директори Бахтиёр Тухтаматовнинг таъкидлашича, жамоа мазкур ижодий сафарга ҳозирламоқ таъйергарликни бошлаб юборган.

Ўз ахборотимиз

Шеърый лаҳза

Ҳамид ҒУЛОМ, Ўзбекистон халқ ёзувчиси

ШУҚРОНА

Иброҳим Раҳимга

Биз аҳдлашган эдик: яна кўп йиллар, Яна кўп ўн йиллар ўтгандан кейин Тутатиб тақдирлар, тутатиб йўллар Янги учрашувлар бўлсин деб тайин.

Биз аҳдлашган эдик: умри гузарон Дарёдай диммо-лим оқиб давронда, Элга кулиб боқсин дея хуш замон, Биз уни кутайлик, дея, саксонда.

На хуш: омон етдик мурод-мақсадга, Номардга эгмадик бир он бошимиз, Ҳаётимиз тўлиқ жангга, шавкатга, Ўлка байрам қилар саксон ёшимиз.

Метин қаламимиз толмайди асло, Жабҳага кирганда сочади олов. Қалам — кексаликда ишончли асо, Бошимизда қалам шуъласи — ялов.

Шукр, истиқлолга етдик бир сафда, Дил илҳомдан жўшқин, қаламлар ўткур. Биз нузли истиқлол учун чўнг ҳарбда, Бошимизда байроқ эрк учун гурур.

Не бахти, истиқлол тўғрисида ўзбек халқи ўз миллий ҳарбий академиясига эга бўлди. Унда халқимиз фарзандлари нафақат замонавий ҳарбий фанларни, балки аждоқларимизнинг жанговар анъаналарини, улуг ҳарбий саркаралар Амир Темур ва Мирзо Бобурнинг жанг санъати синовини ҳам ўрганиб, Ватанимиз, Истиқлолни, Элни муҳофаза қилишга шайланадилар. Бу аҳамияти таърифларга синас ҳодисадир.

Биновбарин, ана шу мустақил ўзбек қўшинининг миллий руҳига мос келадиган жанговар мусиқа ва қўшиқлар, шарқона маршлар яратилмоғи айна шу бугуннинг кеҳтириб бўлмақ талабидир.

Неча асрлардаки, ўзбек мусиқа мероси таркибиде жанговарона давлаткор руҳи билан ажралиб турувчи «Аскарый», «Сарбозча» ва «Усмоний» сингари ҳарбий куйларнинг авлодлар оша ижро қилиб келинаётганига не дейсиз? Қолаверса, ҳатто Бу хоро сарбозлари ҳам ҳарбий машқ жаранида сафарбарликка ундовчи жанговар шарқийлар куйлаганлари маълум. 1973 йили ундарлик Қосим бобо Кенжаевлар куйидаги турткини ешиб олгандик:

Ҳой, ҳой, отамиз, Тошн кесар болтамиз. Амриниз ганимларин Бошин шартга чопамиз. У йитрмаг етти ешда сарбозликка елганиб, етти йилга яқин амирнинг мунтазам навқарлари сафиде хизмат қилган. Бу, унинг айтишича, 1913—20 йилларга турги келадилар.

Қосим сарбоз Регистон майдониде ана шу шарқийни қусноғора зарблари остида куйлаб, ҳарбий юришни машқ қилганликларини айтганда ушанда. Милтик сингари отувчи қуроллар нисбатан кейинги кашфетлар ҳосиласи эканлиги эсланса, турткида болганин ҳарбий вази-раси турги таъкидланган. Шу мантқикий аниқликнинг узек унинг ҳарбий-жанговарлик па-

ЖАНГОВАР ҚЎШИҚЛАР КЎПАЙСИН

фосини белгилаб турибди. Афтидан, Ҳамзани ҳам худди шу ҳарбий-жанговарлик пафоси мафтун этганидай, уни бадихатан қайта ижод қилди ва ўзбек инқилобий қўшиқчилигининг еркин намунасини яратди. Шу тарихи Октябр тўғриси арафаси ва ундан кейинги даврда Ҳамза, Садриддин Айний, Чўпон, Абдулла Авлоний, Суфизода ва бошқа ижодкорлар томонидан жанговар шарқийлар яратилди, лекин уларда «Марселеза» ва «Интернацио-

нал» оҳанглирининг таъсири сезилари бўлди. Аммо собиқ Шурулар даврида жанговар ўзбек қўшиқчилиги ва мусиқаи йўқлиқ ҳарғига сингиб кетди.

Истиқлол мана шу бушлиқни — ўзбек жанговар мусиқаси ва қўшиқчилигини ҳам қайта тиклаш ҳамда ривожландириш тадоринини қўришни ҳаётий заруриятга айлан-

маънодаги ўзбек миллий жанговар оркестрининг йўқлиғи кишини ташвишга солади. Зо-тан, сурнай, карнай, ногора, қусноғора сингари миллий чолгу асбобларисиз бундай оркестрни тасаввур қилиш амри маҳол. Лекин шуниси ажабланирликки, бизда жанговар мусиқа басталашга ихтисослашган бирорта миллий композитор йўқ. Тошкент дав-

лат консерваториясида эса бундай ихтисос буйича мутахассислар тайерлаш йўлга қўйилмаган. Афтидан, бизда ҳам эншликда Тошкент давлат консерваториясида лоақал жанговар мусиқа кафедрасини ташкил этиш, унда ўзбек жанговар мусиқаси тарихини, тараққийети тамойиллари ва қонуниятларини ўрганиш, нақзарий жихатдан умумлаштириш ҳамда миллий жанговар мусиқа ижрочилиги ва ижодкорлиги билан шуғулланидиган мутахассислар тайерлаш йўлга қўйиш вақти етиб келди.

Охувжон САФАРОВ, филология фанлари доктори, профессор

6-бет

ТАНЛОВГА МАРҲАМАТ!

Ўзбекистон Ўзувчилар уюшмаси, Адабиёт тарғиботи Маркази Мустақилликнинг 5 йиллиги муносабати билан мустақиллик мавзусидаги энг сара хикоялар, шеърлар ва публицистик мақолалар учун танлов эълон қилди.

Танловда мустақилликнинг маънавий, Ватан филоийлари ҳаётини ҳаққоний еритувчи бадиий жихатдан баркамол асарлар билан қатнашиш мумкин.

Ҳажми бир босма табаққача бўлган хикоялар, шеърый туркумлар ва публицистик мақолалар (нақдси матбуотда босилиб чиққан еки қўлезма ҳолида) Ўзбекистон Ўзувчилар уюшмасининг бадиий насар ва шеърый Кенгашилари томонидан шу йилнинг 20 августига қадар қабул қилинади.

Танлов голдблари учун куйидаги мукофотлар мулжалланган:

- 1 та биринчи мукофот.
- 2 та иккинчи мукофот.
- 3 та рағбатлантирувчи мукофот.

Голдблар руйхати Мустақиллик байрами арафасида матбуотда эълон қилинади.

ТАНЛОВГА МАРҲАМАТ!

МАНЗИЛИМИЗ: Мустақиллик майдони, Жавоҳарлаъл Неру кўчаси, 1-уй. ЎЗБЕК ИСТОН ЎЗУВЧИЛАР УЮШМАСИ, АДАБИЁТ ТАРҒИБОТИ МАРКАЗИ.

«Аргументы ва факты» ҳафталигининг сунги сониде москвалик кекса нафақахўр, ногирон И. Петроченковнинг «Ердამчи ҳам ердан беролмади...» сарлавҳали мақоласини ўқиб ушбу мактубни езаепман. Бугунги мураккаб иқтисодий шароитдан ахволи танг бўлган нафақахўр Россия президентини ердამчиларидан бирининг қабулига келиб, жамгарма банкидан пулни олишда ердан беришларини илтимос қилди. «Бир вақтлар бегуноҳ қатағонга учраганман. Ушанда амал-тақал қилиб жон сақлаб қолдим, аммо ҳозир ахволим жулда емон. Нафақам қуруқ нон билан доғ сувга аранг етади. Шуни ҳисобга олиб менга ердан беришларини сурайман», дея елборди. Ердამчи унга қарата бундай жавоб қилди:

— Ердан беришнинг сингари иложи йўқ. Президент Фармонига биноан пул 80 ешдан ошганларга берилди. Сиз булансинг ҳали ешсиз.

— Бу ахволда 80 ешта етишим дардумон, — дейди нақдхўр, — президент қабулига бориб меннинг илтимосини унга маълум қилинг...

— Президент ҳам айна шу

ра иложи йўқ. Президент Фармонига биноан пул 80 ешдан ошганларга берилди. Сиз булансинг ҳали ешсиз.

— Бу ахволда 80 ешта етишим дардумон, — дейди нақдхўр, — президент қабулига бориб меннинг илтимосини унга маълум қилинг...

— Президент ҳам айна шу

гапни айтади, — дейди ердამчи.

Хуллас, нафақахўр қанча ялнимасин, ердამчи ҳам буш келмайди: «Мамлакатда пул кам. Борини қари қаранларга бериб булдик...»

— Сизларда инсоф деган нарсанинг узи борми? — жунбушга келди нафақахўр.

— Бизда нима бор, нима

МУХАРРИРЛА МАКТУБЛАР

йўқ, бу сизнинг ишингиз эмас, — дейди ердამчи ва қаршисида мултираб утирган чолнинг башарасига ариза қо-

МОСКВА КЎЗ ЁШЛАРИГА ИШОНМАЙДИ...

гозларини улуктирди...

Мактуб муаллифига раҳмим келиб кетди. Бир вақтлар мен ҳам жамгарма банкига озрок пул қуйган эдим. Собиқ Иттифоқ парчаланиб, не ҳасратда йиққан сармоёмга қуйиб қоласедим. Йўқ, ҳайрият, ҳукуматимиз одамлар турғисиде катта гамхурлик қўрсатиб, шундай қийин

шароитда ҳам йўқлини топди. Яқинда қасага бориб жамгарманнинг ун фонзини нақд санаб олдим. Худо хоҳласа келгуси йил бошда яна бир қисмини оламиз. Москвалик нафақахўр га ухшаб кимнингидир олдига бориб сарғайиб утирмайман. Шунга айтсалар керакда, мингта ҳап-ҳапдан битта шап-шап яхши деб...

Нима демоқчиман? Биз гоҳо воқеа-ҳодисаларга, бозор муносабатлари қуришишларига баҳо беришда шошма-шошарликка ҳам йўл қўямиз, афроғимизга, сал нарироққа қарамаймиз.

Реал натижаларини, турмуш курашчиликларини таққосламаймиз. Бордию, шундай қилсак, қўп нарсаниқ бўлади, у еки бу минтақда, худудда, мамлакатда кечетган жараёнларнинг моҳияти ойдинлашади.

А. ОҒАЛИЕВ

Ўзувчилар—Х. Ғулом, И. Раҳим, А. Мухтор. 1959 йил

— Муҳтарам ҳоким жаноблари! Ҳадемай мустақил республикамизнинг беш йиллик байрам...

моқда. Қилган меҳнатининг фойдаси, меваси унга тегишли эканини ҳис этмоқда.

Жанубий Кореянинг «ДЭУ» фирмаси билан биргаликда Асака шахрида курилатган автомобил...

ва, сабабот ва бошқа маҳсулотлар еттиштириш тадбирлари кури...

Узбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг Бухоро ва Хева шаҳарларининг 2500 йил...

разм ноёб маданият, нафис санъат, юксак маърифат, турмушнинг доно фалсафаси ва инсон...

урғаниш, баҳолаш, унинг туб ҳақиқатларини билиб олишга кенг йўл очиб берилди.

нинг зиммасидати мажбуриятини жуда тиниқ ва равшан инфо...

Ислом КАРИМОВ

— Вилоят меҳнаткашлари республикамизнинг президенти Ислом Каримовнинг шу йил 25 июл кун...

Деҳқоннинг ташвиши оёқ остида, деган гап бор. Бугунги деҳқон бу ташвишларнинг асосини...

Бу гаплар хоразмликларнинг юрагиндаги ёрут ниятлар билан муштаракдир.

Узбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг Бухоро ва Хева шаҳарларининг 2500 йил...

разм ноёб маданият, нафис санъат, юксак маърифат, турмушнинг доно фалсафаси ва инсон...

урғаниш, баҳолаш, унинг туб ҳақиқатларини билиб олишга кенг йўл очиб берилди.

нинг зиммасидати мажбуриятини жуда тиниқ ва равшан инфо...

нинг зиммасидати мажбуриятини жуда тиниқ ва равшан инфо...

— Хоразм ўзига хос вилоят. Аввало, пойтахтдан олмас, иккинчи ҳам зироат учун айтарли қўлай эмас.

Деҳқоннинг ташвиши оёқ остида, деган гап бор. Бугунги деҳқон бу ташвишларнинг асосини...

Узбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг Бухоро ва Хева шаҳарларининг 2500 йил...

разм ноёб маданият, нафис санъат, юксак маърифат, турмушнинг доно фалсафаси ва инсон...

урғаниш, баҳолаш, унинг туб ҳақиқатларини билиб олишга кенг йўл очиб берилди.

нинг зиммасидати мажбуриятини жуда тиниқ ва равшан инфо...

нинг зиммасидати мажбуриятини жуда тиниқ ва равшан инфо...

нинг зиммасидати мажбуриятини жуда тиниқ ва равшан инфо...

— Хоразм деҳқонининг нуфузи, маънавий дунёси, иймон-этиқоди турғисига кўп таъри...

Деҳқоннинг ташвиши оёқ остида, деган гап бор. Бугунги деҳқон бу ташвишларнинг асосини...

Узбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг Бухоро ва Хева шаҳарларининг 2500 йил...

разм ноёб маданият, нафис санъат, юксак маърифат, турмушнинг доно фалсафаси ва инсон...

урғаниш, баҳолаш, унинг туб ҳақиқатларини билиб олишга кенг йўл очиб берилди.

нинг зиммасидати мажбуриятини жуда тиниқ ва равшан инфо...

нинг зиммасидати мажбуриятини жуда тиниқ ва равшан инфо...

нинг зиммасидати мажбуриятини жуда тиниқ ва равшан инфо...

— Шолчилик, пахтачилик, бугдэй еттиштириш, уруллик соҳасида, жаҳон илғор тадбирларини кенг қўллаш тадбирлари изчил амалга оширилмоқда.

Деҳқоннинг ташвиши оёқ остида, деган гап бор. Бугунги деҳқон бу ташвишларнинг асосини...

Узбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг Бухоро ва Хева шаҳарларининг 2500 йил...

разм ноёб маданият, нафис санъат, юксак маърифат, турмушнинг доно фалсафаси ва инсон...

урғаниш, баҳолаш, унинг туб ҳақиқатларини билиб олишга кенг йўл очиб берилди.

нинг зиммасидати мажбуриятини жуда тиниқ ва равшан инфо...

нинг зиммасидати мажбуриятини жуда тиниқ ва равшан инфо...

нинг зиммасидати мажбуриятини жуда тиниқ ва равшан инфо...

— Бу саволнинг яна кечагина Вазирлар Маҳкамасида бўлиб утган мажлисини елимга солиди. Президентимиз Ислом Каримов

Деҳқоннинг ташвиши оёқ остида, деган гап бор. Бугунги деҳқон бу ташвишларнинг асосини...

Узбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг Бухоро ва Хева шаҳарларининг 2500 йил...

разм ноёб маданият, нафис санъат, юксак маърифат, турмушнинг доно фалсафаси ва инсон...

урғаниш, баҳолаш, унинг туб ҳақиқатларини билиб олишга кенг йўл очиб берилди.

нинг зиммасидати мажбуриятини жуда тиниқ ва равшан инфо...

нинг зиммасидати мажбуриятини жуда тиниқ ва равшан инфо...

нинг зиммасидати мажбуриятини жуда тиниқ ва равшан инфо...

— Улкамининг урта асрлардаги сунни динини ериштириш мақсади билан...

Деҳқоннинг ташвиши оёқ остида, деган гап бор. Бугунги деҳқон бу ташвишларнинг асосини...

Узбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг Бухоро ва Хева шаҳарларининг 2500 йил...

разм ноёб маданият, нафис санъат, юксак маърифат, турмушнинг доно фалсафаси ва инсон...

урғаниш, баҳолаш, унинг туб ҳақиқатларини билиб олишга кенг йўл очиб берилди.

нинг зиммасидати мажбуриятини жуда тиниқ ва равшан инфо...

нинг зиммасидати мажбуриятини жуда тиниқ ва равшан инфо...

нинг зиммасидати мажбуриятини жуда тиниқ ва равшан инфо...

— «Силсилат ус-салотин»да бутунни кунда кўпчиликнинг диққат-эътиборини тортаётган ўтмиш сулолар шажарасига оид қизиқарли маълумотлар қўйиб учиради.

Деҳқоннинг ташвиши оёқ остида, деган гап бор. Бугунги деҳқон бу ташвишларнинг асосини...

Узбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг Бухоро ва Хева шаҳарларининг 2500 йил...

разм ноёб маданият, нафис санъат, юксак маърифат, турмушнинг доно фалсафаси ва инсон...

урғаниш, баҳолаш, унинг туб ҳақиқатларини билиб олишга кенг йўл очиб берилди.

нинг зиммасидати мажбуриятини жуда тиниқ ва равшан инфо...

нинг зиммасидати мажбуриятини жуда тиниқ ва равшан инфо...

нинг зиммасидати мажбуриятини жуда тиниқ ва равшан инфо...

— Хожидан келтирилган бириччи шажарада кўрсатилган Ер Муҳаммадхон угли Турсун Муҳаммадхон сўли...

Деҳқоннинг ташвиши оёқ остида, деган гап бор. Бугунги деҳқон бу ташвишларнинг асосини...

Узбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг Бухоро ва Хева шаҳарларининг 2500 йил...

разм ноёб маданият, нафис санъат, юксак маърифат, турмушнинг доно фалсафаси ва инсон...

урғаниш, баҳолаш, унинг туб ҳақиқатларини билиб олишга кенг йўл очиб берилди.

нинг зиммасидати мажбуриятини жуда тиниқ ва равшан инфо...

нинг зиммасидати мажбуриятини жуда тиниқ ва равшан инфо...

нинг зиммасидати мажбуриятини жуда тиниқ ва равшан инфо...

— Деҳқон ҳокими бўлган. Аммо ғийбатлар сабаб бўлиб, Бухорога қайтишга мажбур бўлди.

Деҳқоннинг ташвиши оёқ остида, деган гап бор. Бугунги деҳқон бу ташвишларнинг асосини...

Узбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг Бухоро ва Хева шаҳарларининг 2500 йил...

разм ноёб маданият, нафис санъат, юксак маърифат, турмушнинг доно фалсафаси ва инсон...

урғаниш, баҳолаш, унинг туб ҳақиқатларини билиб олишга кенг йўл очиб берилди.

нинг зиммасидати мажбуриятини жуда тиниқ ва равшан инфо...

нинг зиммасидати мажбуриятини жуда тиниқ ва равшан инфо...

нинг зиммасидати мажбуриятини жуда тиниқ ва равшан инфо...

— Деҳқон ҳокими бўлган. Аммо ғийбатлар сабаб бўлиб, Бухорога қайтишга мажбур бўлди.

Деҳқоннинг ташвиши оёқ остида, деган гап бор. Бугунги деҳқон бу ташвишларнинг асосини...

Узбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг Бухоро ва Хева шаҳарларининг 2500 йил...

разм ноёб маданият, нафис санъат, юксак маърифат, турмушнинг доно фалсафаси ва инсон...

урғаниш, баҳолаш, унинг туб ҳақиқатларини билиб олишга кенг йўл очиб берилди.

нинг зиммасидати мажбуриятини жуда тиниқ ва равшан инфо...

нинг зиммасидати мажбуриятини жуда тиниқ ва равшан инфо...

нинг зиммасидати мажбуриятини жуда тиниқ ва равшан инфо...

МЕҲМОН ОТАДАЙ

МЕҲМОН- НАВОЗЛИК ТАОМИЛИ

Меҳмоннавозлик энг азалий, олижаноб удумларимиздан. У қариндош-уруғлар, дуст-биродарлар уртасида меҳр-оқибатни оширади, дустликни мустаҳкамлайди.

Меҳмондорчилик ҳам, меҳмон билан меҳмоннинг узаро муносабат-мулоқотларида ҳам муайян даражада одоб-ахлоқ, маром ва меъёр бор. Таомилга кура, меҳмондорчилик ҳар иккала томон ҳам олинган тайёрларни курадилар. Бунинг учун меҳмон ҳам, меҳзон ҳам поклашиб, имкон қадар тоза ва орасида кийинишлари, меҳмон кутилидиган ҳовли, уй-жой, айниқса, меҳмонхона супирлиб-сидирлиши, тоза-озода қилиб қўйилиши керак.

Меҳмондорчилик фаиз киритади, унинг қанчаларига яхши кайфият ва кутаринки руҳ бағишлайди.

ДАСТУРХОН АТРОФИДА

Меҳмондорчилик учун дастурхон тузадда тақлиф қилинган кишилар сонига ва хонадон соҳибининг моддий имкониятига қаралиши, ҳашаматга, дабдабага ва исрофгарчиликка йўл қўймаслик лозим. Қуръони Каримда: «Енглар, ичинглар ва исрофгарчиликларни тунки қилманглар. Чунки Аллоҳ исрофгарчиларни яхши қўрмайди» дейилган. Ҳадиси шарифда эса: «Расулulloҳ меҳмон учун ортиқча тақаллүф (зиефат) учун ортиқча уринишни ман этманлар», — деб таъкидланади.

Меҳмон хузурига олиб кириб эрткалпи, «Мана бу полбон бизнинг уғилча», деб «таништириш» ҳам одоблан эмас. Нақл қилинишича, қулардан бир қуни ҳазрат Навоийни унга эътиқоди билан мухлисларидан бири меҳмонга тақлиф қилибди. Шунда шоир: «Мен борган жойида подшо бўлмасин, захар бўлмасин, зиндон бўлмасин», дебдилар. Меҳзон рози бўлгач, ҳазрат меҳмонга борибдилар. Энди ўтиришлари билан тиззаларига меҳмоннинг боласи чиқиб олибди. У «Майис билан енгок мағзини бир-биридан ажратиб беринг», деб хархаша қилибди. Навоий унинг айтганини қилибдилар. Бола яна дастурхондаги мева-чевалардан олиб тозалаб беришни сурабди. Ҳазрат бу истакни ҳам адо этибдилар. Ахйри диллари хира тортиб, турмоқчи бўлганларида, меҳзон:

«Шошманг, бир кекса онамиз бор, сиз билан суҳбатлашни орузида эдилар», — деб утказиб қўйди. Кампир кетма-кет таом олиб келиш билан овора бўлиб, ҳазрат билан гаплаша олмади ҳам. Шунда Навоий айтган оқалар: «Мен сизга айтдим-ку, уйда подшоҳ, зиндон, захар бўлмасин деб». Меҳзон бу сўзларнинг маъносига тушунмагач, қуларнинг айтишларини: «Подшоҳ — бу бола, унинг хоҳишини икки қилиб бўлмайди. Зиндон — бу кетаман деган одамга жавоб бермаслик. Захар эса кетма-кет овқат тортиш».

Донолар: «Меҳмон иззати билан азиз», — дейишади. Бунинг маъноси меҳмон ҳам меҳзон хурматига ҳурмат билан жавоб қайтариш лозим. Аввало, хонадон соҳибининг ва бошқаларнинг иззат-нафисига теғмаслиги ва меҳмондорчилик қоида-тартибларига риоя қилмоғи даркор. Шунга кура, дастурхонга қўйилган ноз-неъматлардан ва таомлардан камчилик-нуқсон излаш еки қорин туқилгани пеш қилиб дастурхонга қўл узатмаслик меҳзонга нисбатан ҳурматсизлик, уни менсимаслик ҳисобланади. Баъзан эса бунинг аксини ҳам қўриш мумкин. Нафсга эрк бериш, ҳадеб узингиз ва бошқаларнинг олдидagi емишларга қўл узатавериш, уларни очофатларча аралаш-қуралаш еявериш, спиртли ичимликларга муқкасидан кетиш, ҳатто сураб ичиш, маст бўлиб қолиш ута уят, бафёеъликдир.

Абул Қосим Фирдавсий бундай нафс бандларини огоҳлантириб: «Кимки ўз нафсига бўлибди баъда, Ҳеч кимсалдан олқин олмас жаҳонда», — деган экан. Яна бир мулоҳаза шуки, еши улуг кишилардан олдин дастурхонга қўл узатиш, таом ея туриб гапириш ҳам одобдан эмас. Меҳмонлар хузурда тиш, қулоқ, бурун қавлаш, атофлатларга қараб йўталиш, эснаш, кекириш, аксиритиш ва димоқ тортиш сингарилар ҳам жуда хуш одатлардир. Шунингдек, иссиқ овқатни оғиз билан пуфлаш, таомни «чапиллатиб», чойни «хуриллаб» ичиш, меҳзонга фармонбардорлик қилиш, дастурхон атрофида папирос, нос чекиш фаросатеизликдир.

Халқимизда «Меҳмон хузурда мушукни пшит дема», деган нақл бор. Негаки, меҳмон кунгли гулдек нозик, у ранжиси мумкин. Шунинг учун унинг олдида меҳзон бу болаларига танҳаб бериши, уларни жеркиши яраммайди. Еки аксинча, боласини

Дастурхон атрофидаги суҳбатнинг муваффақияти давра қатнашчиларининг ақл-идроки, одоби ва маданий савияси билан изоҳланади. Меҳмондорчиликдан муддао ҳам аслида хуш

Дастурхон атрофидаги суҳбатнинг муваффақияти давра қатнашчиларининг ақл-идроки, одоби ва маданий савияси билан изоҳланади. Меҳмондорчиликдан муддао ҳам аслида хуш

ФАҲМОН, ТУРМУШ УЛУҒ

Шеър ҳақида сузлаб бериш, аслида ноқорликнинг иши. Яхши шеърни ўқиганга, ундаги воқеа еки мантқиқни шоир қалбига яқинлашиб хис қилганга нима етсин! Аслида, шеър шунинг учун езилади. Бу менинг—шоирликка илҳомдан одамнинг нуқтаи назарим.

Болалар ҳам худди шундай. Шеър ҳақидаги чуқур илмий мулоҳазалар, баҳслар, жимжимдор фикрлару баянлар шундай мулоҳазалардан бошланади. Бу кўрсатма меҳмондорчилик ҳақидаги мулоҳазаларнинг ҳақиқатини кўрсатган бўлади.

Мурод билан Бирга биз Борган эдик «Тир»га биз. Отиб кўрсанг Туқиева, Тегмай, қолдим Кулгива. Мўлжал олсан Мушукка, Уш санчиди Эшикка. Доирада Жўн рақам. Етти, саккиз, Уи рақам, Уролмодам Битта ҳам, Чета қочар Муттаҳам. Енаб ўтар Чизгин. Аёжи ўйин Қизиги Тугаб қолди Тангемди. Берган эди Ягамиз Сувги билан Галтакка Қолар бўдик Калтакка.

Мухлислар дарвор есадилар, бу болалар шоири Турсунбой Адашбоевнинг уқувчиларига энг манзур бўлган қўшлаг шеърларидан биттаси.

Икки йиллар муқаддам радио учун Турсунбой Адашбоев ежоди ҳақида эшиттириш тайёрлаётганимда, бу шеърларнинг болалар қалбига қанчалар тез йўл топиши ва байриктиривий равишда ед бўлиб қолишини гуе тажрибада кузатдим. Енимда айла

нишиб юриб шеърларни дастлаб ҳижолаб ўқиган улуғим ҳадемай уни ед айтарди. Бунинг сабаблари нимада? Келажакка интиламиз. Ва-тан, она, қадрон шаҳар еки кишлоқ, саҳоватли табиат, кунгли дарё одамларга меҳру муҳаббатимиз ришталарини боғлаган утпан қуларимизни соғинамиз. Шу соғинчнинг илдизлари қалбимизда қанчалар чуқур бўлса, демак, тақдир бизни сийлабди. Турсунбой Адашбоев шеърларида ҳаммадан олдин Ватаннинг муқаддас остонаси бўлган она рофидаги ҳамма нараса, ҳолиса, муносабатларга қалб қўзларини катта-катта очиб қаларгани, талпингани каби, ҳаётнинг жонли парчаларига айланган шеърга ҳам дуст тўтинади. Болалар шеърининг маъсулияти, узага хошлиги ҳам болаларнинг мана шу ҳислатларидан келиб чиқади. Қиққаси, болаларга содда, самимий, қизик, табиий, чиройли, завқли шеърлар керак. Худди мана бу шеър каби:

Мурод билан Бирга биз Борган эдик «Тир»га биз. Отиб кўрсанг Туқиева, Тегмай, қолдим Кулгива. Мўлжал олсан Мушукка, Уш санчиди Эшикка. Доирада Жўн рақам. Етти, саккиз, Уи рақам, Уролмодам Битта ҳам, Чета қочар Муттаҳам. Енаб ўтар Чизгин. Аёжи ўйин Қизиги Тугаб қолди Тангемди. Берган эди Ягамиз Сувги билан Галтакка Қолар бўдик Калтакка.

Мухлислар дарвор есадилар, бу болалар шоири Турсунбой Адашбоевнинг уқувчиларига энг манзур бўлган қўшлаг шеърларидан биттаси.

Икки йиллар муқаддам радио учун Турсунбой Адашбоев ежоди ҳақида эшиттириш тайёрлаётганимда, бу шеърларнинг болалар қалбига қанчалар тез йўл топиши ва байриктиривий равишда ед бўлиб қолишини гуе тажрибада кузатдим. Енимда айла

аввало она табиат бағрида тулақонли хис этади. Катта замонвий шаҳарларда туғилиб устан болалар кишлоққа бориб қолса, митга қўнғизча билан кун-кун уйнаб эрикмаслигида хикмат қуп. Турсунбой Адашбоев шеърларини ўқиркан, яхши шоир бўлмақ учун албатта табиатга ешликлан сирдош, дуст бўлиш кераклиги тақрор-тақрор дилингдан угади. Мисралардан бола қалбининг қувончи, ҳайратлари, бегуборликлари ўфуриб туради.

Чакмоқ кўкда ёнғиқ чақди, Қизғалдоқлар селда оқди, Кўёш яна қулиб ёқди. Баҳор келгач.

Кўзқорин тердик тоғда,

Мурод билан Бирга биз Борган эдик «Тир»га биз. Отиб кўрсанг Туқиева, Тегмай, қолдим Кулгива. Мўлжал олсан Мушукка, Уш санчиди Эшикка. Доирада Жўн рақам. Етти, саккиз, Уи рақам, Уролмодам Битта ҳам, Чета қочар Муттаҳам. Енаб ўтар Чизгин. Аёжи ўйин Қизиги Тугаб қолди Тангемди. Берган эди Ягамиз Сувги билан Галтакка Қолар бўдик Калтакка.

Мехнат бўлган, одамларини ешига нисбатан улугроқ нигоҳ билан кузатган қалб манзаралари кўзга ташланади.

Тўрғай ётар тухум босиб Шувуқ билан сирлашиб. Қора қўнғиз соққа еяб Дўнға тортар тирмашиб. Юмронқозқ сержалдик Иш битираб юғриб. Суғур арча остида Турар тасбеҳ ўғриб. Чигиртақлар қамнидан Ная ясади—кертати. Қўкандга биғя Сўна дотор чертади... («Толди булоқ»)

Турсунбой Адашбоев узи туғилиб устан қардош Қирғизистон республикаси Уш вилояти табиатини шу қалар меҳр, самимият билан тасвирлайдики, куз олинғизда маржон-маржон манзаралар хушбўйини сочиб тизилаверади:

Аёқларда янчилиб. Дейсан, наҳот қарағай Кўкда қолган санчилиб. Келар чанқоқ босгани Кийик, қулон оғоста, Архар шоҳи илчиб Тўқилар хандон писта. Қорли чўққи эслатар Қирғиз оғам тумоғин. Тоғ асалнинг ҳидидан Битиб қолар димоғинг. («Саричелек»)

Болаларда бир хусусият бор—уйинга, машғулотга шу қадар берилдиларки, унинг уйланишини ҳам унутадилар. Еш қалбига ҳали рости елгон, сохтаю ҳақиқий деган тушунчлар уртасида анқ чизиклар тортилмаган. Улар ҳамма нарасига ипонадилар, табиий деб қабул қиладилар. Ҳаттоки узлари уйин учун яратган нарсаларни ҳам тирик мавжудлик каби яхши қуриб қолдилар.

«Сўвга оқиб кетмасайди Йўлда қолган расмлар» деб, Дилпод тунда ухлай олмай Ташвишланиб чқди ҳадеб, Эҳ, ҳайрият ёмғир бу гал Сураглари учирмабди. Машиналар қаптарларини Чўчитмабди, учирмабди. («Асфалтдаги расмлар»)

Тараққият сари интилиш—замонлар учун қонуният. Лекин тараққият мунис ут-уланлар устан жайлари ерларни босиб-янчиб утмаслиги, бир-бирига оқибатли меҳнатқаш ҷумолиларнинг уйини бумасалли керак. Фан-техника нечоғли тараққий этмасин, инсон боласи, узини энг

майти. Худди шу усул билан мухлисларини бағри кенгликка, мустақил мушоҳада юриштиша, ҳаётнинг узайди мураккаб инсон табиатига бир зарб билан оқ еки қора чизик ртмасликка ургатса, ажабмас.

Хол мактабдан кеч келди, Усти-бошин кир қилиб. Дўпписи чок-чокидан Кетган эди йиртилиб. —Дўппингни ким йиртди,—деб

Онаси қуйиб-пишди. —Э-э, буну ўртоқларим Футбол қилиб тешиди. —Уша маҳал сен ўзинг Қаёқларда юргандинг? —Дарвозабон эдим-да, Уша ерда тургандинг...

Болалар арзимаган бир хасдан ҳам қашфиет қилишлари, уни лантарчу деб мириқиб уйнашлари мумкин. Баъзан фарзандларимиз ертак қаҳрамонларига айланадилар: гуллар билан суҳбатлашадилар, ҳазонларни қайиқ қилиб саяҳатга чиқадилар, нима учун қўшлар уларнинг қўлига қўнмаётганидан ажабланишлар...

Дуне болалар адабиетида кичикитойларнинг шу ҳислатига асосланган аjoyиб ертаклар бор.

Турсунбой Адашбоев ежодида иҳчам, манзара шеърлар борки, болалар учун филмлар яратувчи моҳир режиссер улар асосида аjoyиб асарларни сураатга олиши мумкин. Мана бу турт қатор шеърни мен худди бир мултфилмдай кураман:

Бойчеқаклар ниш уриб То турғуча уринадан, Баҳор қишни тарновга Особ қўйди бурнидан. Еки... Толнинг бағри сувга тушиб Қайиқ бўлди.

Бу айниқса кумурсқага Лойиқ бўлди. Қўш қирғоқни тўқилан ялаб Кўкка салпир, Эшқакни-чи, ўзи якка Эшар абжир.

Тенг-тўшлари қолди ган-сўз Туйиллашмай... Турсунбой ҳам жўнаб кетди Хайрлашмай... Турсунбой аканинг турли давларини, яъни узининг болалик йилларини еслагувчи шеърларини, фарзандларининг болалигини тасвирловчи шеърларини—барчасини ички бир яхши туғту—меҳр, меҳрибонлик бирлаштириб тураладар.

Айрим шеърлардаги воқелик, туйгулар кечинмасидан шоир бу шеърни уз бошидан кечирганлари таъсиридан эми еки кузатганлари асосида еганми—билиниб туралди. Лекин Турсунбой ака шеърларида бундай чегара йўқ—олдий чизилардан салмоқли воқеаларгача лирик қаҳрамоннинг юрганидан утган.

Ағдаримчак саз ўйини, Полвоалар эмас бўйини. Даврани кенг оламиз, Чунки тенгқур боламиз. Шайлашамин миниб эшак, Акмал ҳам чқди бешак.

Утирғалар «уҳ» дейди, Акмал отин «чуқ» дейди. У олғач етагимдан Тўқим тушди тағимдан. Кўзимни очсам арағи, Полда ёғибман, қаранг. Тушим экан, ҳайрият, Унгимда бўлса... уят.

Бу шеърлардаги ментга энг еқадиған ҳислат—самимият, холислик. Шоир болалар, қатталар табиатининг, узлигининг ярқ этган бир киррасини курсатиб қўядиган манзара, воқеа, баҳсининг сурагини суларда чизади, лекин ҳеч қаларон киссадан ҳисса чиқармайди, шеър қаҳрамонларини тоифаларга ажратиб, уқувчини ҳам ҳакамлик чизирининг у еки бу егига даъват қил

Ийиллар Турсунбой акани қатталар қаторига адаштириб олиб қирди, холос. Лекин қалби болалик бегуборликларини, самимияти, соддалиги, еркин ҳайрату қувноқ топкирликларини оламида собит турибди. Ана шу содоқат Турсунбой ака Адашбоевга эзбек болалар адабиетини янги-янги бетакрор асарлар билан бойитиш бахтини насиб этперсин, илойим.

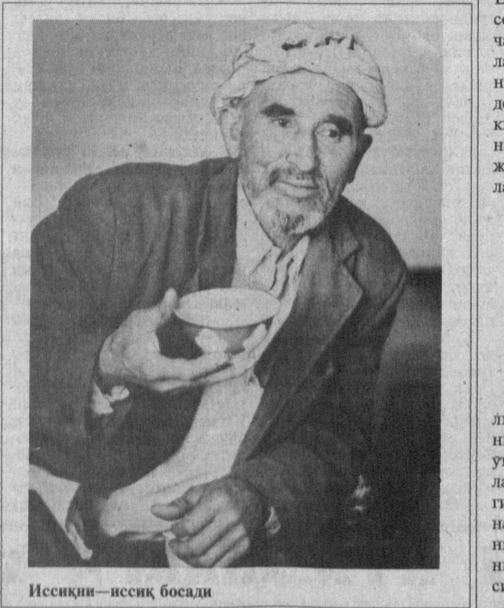
Мухтарма УЛУҒ

САЙИД АҲРОР МАҲДУМ

Туркистон улқаси неча-неча асрлардан бунча уз сарзаминида қанчалар-қанча тарихий воқеаларни кечириб, оташ бағрида юзлаб авлие, фузало, оқилу уламоларини воғта етказиб, улар номини дунега таратди. Мана, 5 йилдирик, қадимий Туркистон улқаси—Узбекистонда қалқиниб маънавий қадриятларини, қадимий урф-одатларини қайта тизлаш, тарих зарварларининг қайта янгилаш, етук ва забардаст уламоларининг йўқолган номини қайта тизлаш, улар қилган ишларни қайта рубебга чиқариш жарани жадал сурьатда амалга ошмоқда. Бу жаранинг дентиз деб фараз қилсақ, унинг бир томчиси урнини боса оладиған бир иш қилиш ниятида биз ҳам Туркистон улқасининг XX аср бошларидаги етук уламолари сафидан урин олган шахс Саййид Аҳрор Маҳдум ҳаёти ва ижоди турисидаги нипта ҳолисона қул урлик.

Туркистон улқаси неча-неча асрлардан бунча уз сарзаминида қанчалар-қанча тарихий воқеаларни кечириб, оташ бағрида юзлаб авлие, фузало, оқилу уламоларини воғта етказиб, улар номини дунега таратди. Мана, 5 йилдирик, қадимий Туркистон улқаси—Узбекистонда қалқиниб маънавий қадриятларини, қадимий урф-одатларини қайта тизлаш, тарих зарварларининг қайта янгилаш, етук ва забардаст уламоларининг йўқолган номини қайта тизлаш, улар қилган ишларни қайта рубебга чиқариш жарани жадал сурьатда амалга ошмоқда. Бу жаранинг дентиз деб фараз қилсақ, унинг бир томчиси урнини боса оладиған бир иш қилиш ниятида биз ҳам Туркистон улқасининг XX аср бошларидаги етук уламолари сафидан урин олган шахс Саййид Аҳрор Маҳдум ҳаёти ва ижоди турисидаги нипта ҳолисона қул урлик.

Туркистон улқаси неча-неча асрлардан бунча уз сарзаминида қанчалар-қанча тарихий воқеаларни кечириб, оташ бағрида юзлаб авлие, фузало, оқилу уламоларини воғта етказиб, улар номини дунега таратди. Мана, 5 йилдирик, қадимий Туркистон улқаси—Узбекистонда қалқиниб маънавий қадриятларини, қадимий урф-одатларини қайта тизлаш, тарих зарварларининг қайта янгилаш, етук ва забардаст уламоларининг йўқолган номини қайта тизлаш, улар қилган ишларни қайта рубебга чиқариш жарани жадал сурьатда амалга ошмоқда. Бу жаранинг дентиз деб фараз қилсақ, унинг бир томчиси урнини боса оладиған бир иш қилиш ниятида биз ҳам Туркистон улқасининг XX аср бошларидаги етук уламолари сафидан урин олган шахс Саййид Аҳрор Маҳдум ҳаёти ва ижоди турисидаги нипта ҳолисона қул урлик.

Иссиқини—иссиқ босади

Аҳрорхон Маҳдум 18 йил, яъни 1888 йилдан 1906 йилгача Бухоронинг Абдулазизхон ва Мир Араб мадрасаларида таҳсил қўрган. У киши Бухорода арабий, форсий ва туркий тилларни муқаммал улаштириб, Қуръон, унинг бир неча хил қироат усулини, ҳадис, фикҳ илминини муқаммал ўрганган. Шундан сунг Мир Араб мадрасаси шаъху имомларини таълимга кура у киши Тошкентдаги Ҳазрат Имом масжиди Бароқхон мадрасасига доьма бўлиб келди. Мадрасалар ҳақида юзлаб мулававаларга Қуръон, ҳадис илмларидан сабоқ бериди. Шу билан бирга Аҳрорхон Маҳдум халқ

меҳрини қозонган шахс бўлиб, қаредга қандай йилга бўлмасин агрофилардаги масжид ҳодимларини анчагина еш бўлишларига қадар, ҳаминша жойлари турда бўларкан. У киши мазукур мадрасаларда қозилиқ ишларини ҳам муфтилик ишларини ҳам олиб борибди. 1919 йил августда сайлов утқилиб, Аҳрорхон Маҳдумни халқ яна Себзор даҳисига қозилиқ ваифансига қайта сайлайди. Эски Тошкент шаҳри илчи ва деҳқон вақиларни шўроси Ижроня Қўмақтининг 1919 йил, 16 август 10-дарҳори билан у кишига Себзор даҳисининг қозилиқ ваифаси топширилади. Бу қарор езилган ҳуж

ТҮЙПАРИНГ МУБОРАК, ҲАХКИМИЗ ОЛАМГА ҒАЗАР ДАСТУРХОН.

Рустам АБДУЛЛАЕВ Нормурод НАРЗУЛЛАЕВ МУСИҚАСИ шеъри

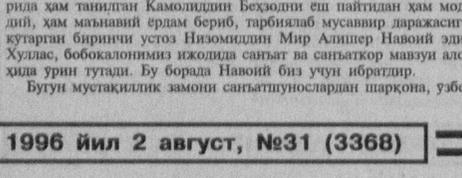
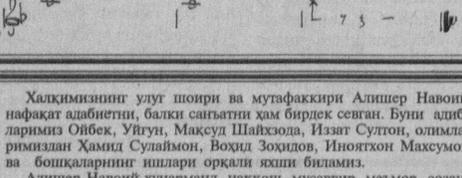
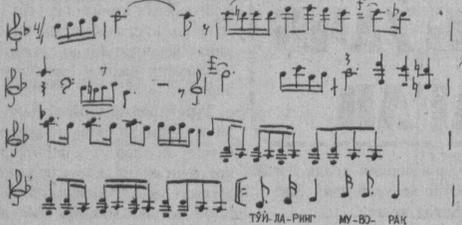
Туйларинг муборак, Ҳахкимиз оламга ғазар дастурхон. Эй, жарчи, чорлагин шодибонага.

Ассалом, азизлар, туйга марҳабо, Ҳахкимиз оламга ғазар дастурхон. Озодлик кўёши сочар нур-зиё, Йўлмиз чароғон, кўлди шараф-шон.

Туйроғинг олтиндир, барринг гулбоғар, Тарихинг, Ҳахкимиз, машхур жаҳонга, Бекийс, бебаҳо, мафтункор дийёр, Мен сени алаҳамма ҳеч бир маконга!

Сен тинчлик кўрғони, шонли истиқбол, Мангута порлаган дўстлик чароғи. Нон қабз азизан, бор бўл, Истиқлол, Қўллардан тўшмаган зафар байроғи!

Гуллагин, яшнагин, топавер камол, Жаҳонда энг гўзал Ҳахкимизим! Эй, олтин остонам, меҳрибон онам, Илҳомим, кўшиғим, ғазал бўстони!

Қирқ йилдан ортқ вақт мобайнида унинг ижодини кузатсам-да, Раҳим Аҳмедов расом сифатида мени ҳамон хайратга солиб келади.

Санъати билан хайрат бармоғини тишлаганидан расомларимиз Баҳром Ҳамлабий, Искандар Иқромов, Урол Тансиқбоевлардан кейинги авлодга мансуб бўлган Раҳим Аҳмедов ўзбек тасвирий санъати майдонига 50-йиллар бошида дадил кириб келди. Унинг дастлабки асарлари ҳали Республиканинг меъморлик, ҳайкалтарошлик ва рангтаъсир институти талабаси эканидадек дунёга келган. Аммо расомнинг узига хос истеъдоди, борлиқини, ҳаётини, турфа оламни уткир идрок этиш ва тўлақонли ифодалаш шижоати уқини битирганидан икки-уч йилдан сўнг тўла намоён бўлди. Бу хислатлар унинг портрет асарларида яққол кўзга ташланади.

Маълумки, 50—60-йиллар портрет асарлари кўпайиб яратилди. Шулар орасида Раҳим Аҳмедов яратган олдий колхозчилар, чўпонлар, қишлоқ аёллари кифоли аҳралиб турарди. Зеро, бу тасвириларда ҳақ ҳаёти ва турмушининг бир лаҳзаси, қуриниши уз ифодасини топган бўларди. Масалан, «Кекса колхозчи», «Чўпон қиз» портретларини олайлик. Бундай тасвириларда одам узига қадрлон бўлиб кетган муҳитга, табиат бағрига,

Раҳим АҲМЕДОВ 75 ёшда

БАХТ НУРИГА ОШНОЛИК

Раҳим Аҳмедов

айрича бир ҳолатда ифодаланган. Пичан уришдан хориб, бирозгина хордик чиқариш учун ишидан тўхтаган кекса киши, қуй-қичқиларини далага ҳайдаб, соя жойда бирпас дам олиб утирган қизалоқ тасвирида айти ҳаётнинг узгинаси, безийнат курсатилди. Расомнинг идрокси, уткир нигоҳи шундай шахсларни танлайдики, улар тасвирга тушганда, баъзан бадиий умумлашма, ҳатто рамзий маънога эга бўлган ифода даражасига етиб қолади. Харобгина, қуримсиз уй олдида, дарраҳнинг соя-салқинида уз уйларига ғарқ бўлиб утирган кекса аёл тасвири ана шулардан биридир. Шунинг учун ҳам у фалончи аёл портрети эмас, балки «Она уйлари» номи билан атайди. Бу суратта қараб туриб ер юзидаги юзларча, мингларча кекса, бева-бечора оналар, уларнинг оғир қисмати, ушаммаган орзу-умидлари кўз олдингадан ўтади. «Звено бошлиғи А. Тонтемиров» портрети эса ихчам ва айти пайтда салобатли композицион ечим билан хайратга солади. Ранглар олдинга булса-да, оҳанрабодек тусланади.

Бу портретлар 1956 йили яратилган. Ундан кейин яна уларча портретлар дунёга келди. Улар орасида юксак маҳорат билан ишланган ва уткир гоё-

кстон халқ расомни унвонига сазовор бўлди. Олтмишинчи-саксонинчи йилларда ҳам расом асарларининг аксариятини портретлар ташкил этади. Улар орасида ҳам «Кекса колхозчи» еки «Чўпон қизча» сингари тасвирланган шахсини туртидан-турти кузатиб туриб, ҳисса қулдатди ва бир утиришда яратилган бўлган. «Муйсафид портрети» (1961 й.), «Аёл портрети» (1962) расом фарзандларининг ихчамгина тасвири шулар жумласидандир. Аммо бундай портретлар энди мустақил ва бадиий тугал асар сифатида

эмас, балки тугал асар сифатида қабул этилади. Масалан, «Шеър» номи портретдаги суратида утириб, эндигина уқиб чиққан шеърлари тасвирида ҳаёл суриб утирган еш жувон тасвирини олайлик. Ана шу аёл худди шу утириши, кайфияти билан «Кўшиқ» деб номланган асарга кўчирилган. Шу йиллари яратган портретлар Фаргона аёллари, туркман қизлари, қорақалпоқ жувонлари, Сурхондарё ва Қашқадарё аёллари билан урғасис.

Р. Аҳмедов ижодида кенг маъноли, чуқур мазмунли, тегна гоёни илгари сурган, адабиёт билан боғлиқ фалсафий ечимлари камраб олган асарлар ҳам кўп. Қолхоз аёллари ҳаётидан ҳикоя қилувчи лирик руҳ билан сўғорилган «Кўшиқ», умр, тақдир ҳақида уйлантирувчи, инсон гузаллигини сўзловчи «Баҳор» композицияси, «Меҳнатда ҳам солдатчасига» асари ва бошқалар шулар жумласидандир. Аммо яна бир салмоқли асари борки, бу иш расом Аҳмедовнинг номини ниҳоятда машхур қилиб юборган. «Тонг. Аналик» деб номланган бу асарни санъат шайдо-

лари яхши билдиллар. Унда еш онанинг фариштадек беозорлиги, санамлардек қиёфаси, бахтиёр оналик кайфияти ила янада гузаллашиб, бахт нурига ғарқ бўлгандек таассурот қолдиради.

Расом асарлари орасида диеримизнинг турфа гуллари асталангари оз эмас. Улардан биттасини—«Байрам гуллари» деб номланганини алоҳида қайд этмоқчимиз. Бир қучоқ гул рангларининг жозибадорлиги, ярқираб турган билдур гулдонга тушиб турган қуёш нурлари уйғунлашиб, раҳмат ҳақиқий байрамона руҳ, туркички кайфият бағишлаган.

Устоз расом манзара асарларини ҳам маромга етказиб билган санъаткор. Унча катта бўлмаган, ихчамгина манзара суратларида табиат уз гузаллигини кувнаб-яшнаб қуз-қуз қилади. Бу урида Оқтош қиш-

логи атрофлари ифодасига бағишланган унчалар асарларини еки биргина «Қиш» (1975) мағзарасини эслаб утиш қиёфа.

Раҳим Аҳмедов ўзбек тасвирий санъатида муносиб урни бор расом бўлиши билан бирга, давлатимиз ижтимоий ҳаётига ҳам катта ҳисса қўшган инсондир. У бир неча йиллар давомида республика Расомлар уюшмаси раҳбари бўлиб ишлади, ҳамкасбларидан ердамини аямлади.

Санъаткорнинг еш мусабирлар тайёрлаётган хизмати ҳам катта. Нега йиллардан буен Санъат институтида профессор Раҳим Аҳмедов талабаларга сабоқ беради.

Бугун узининг 75 йшини нишонлаётганида ҳам Раҳим Аҳмедов илгаричдек руҳан тегик ва ижодий фаол. Биз унга узоқ умр ва ижодий боқийлик тилаймиз.

Абдулҳай УМАРОВ

Қадоқчи

ОВОЗ ФАҚАТ ХОНАНДАГА КЕРАКМИ?

Бугунги суҳбатдошим Рустам Камолов редакцияга келиб, мулоҳазаларини айтганда, дастлаб унча тунушмадим. Саволлар кетилган саволлар келиб чиқаверди. Лекин Рустам ҳам анойилардан эмас экан. Менинг иккилашмаганимни кўргач, бундан вақт топиб ҳузуримга келишдан чарчамалди. Суҳбатдан суҳбатга ўтган сайин унинг мақсади, қилаётган ишининг моҳияти аёнлаша бошлади. Муҳими, унинг бу иши—янгиллик. Рустам медицинанинг инсоннинг овоз имкониятлари билан боғлиқ жиҳатларини имкон қадар чуқур ўрганган ва бу борада ҳали очилмаган қўриқлар мавжудлигини тунушиб етди. Гап шундаки, Рустам нафақат хонандаларни, балки санъатга алоҳида касб бўлмаган ҳар қандай кишини ҳам бемалол ҳол кўшиқчиси айлантириш мумкин, деб ҳисоблайди. Биз унда бу фикр қандай пайло бўлгани билан қизиқдик.

—Хали Санъат институтида дақиқ юрган талабалик давримдак бу масала мени кизиқтириб қолганди. Аронов деган домламиз бўларди. Ҳаммаси ана шу домламининг номи бутал италян кўшиқчининг Корозонинг ашуларларини қўйиб беришиндан бошланган. Бу буюк хонанданин маҳорати, қуйлаш услуби мени овоз қолдириди. Айтинкса, унинг овоз имкониятларидан хайратга тушдим. Шундан кейин у ҳақда кўпроқ билшишга, таржима ҳолига кизиқиб қолдим. Қилириб топиб, у ҳақдаги маълумотлар билан танишдим. Қарангки, шундай буюк кўшиқчининг овозини ешилтиришга қўйлашга ярамайди, деб топилган экан. Лекин, маълумингиздек, бугун Корозонни буюк кўшиқчи сифатида бутун дунё билди. Хуш, бунга нима дейсиз? Демак, одам уз устида ишласа, кўп нарсаларга эришса бўлади. Узим ҳам актёрликка уқетган бўлсамда, воқола, ашула айтишга жуда қизиқардим. Аввало, кўшиқни ектирардим, қолаверса, овозга ишлов бериш йули билан юксак натижага

«Урта нотага қиқолмайдиган одам қандай қилиб яхшигина хонандага айланган?»

«Овозни қилиб турга сола билишда гап кўп. Мутахассис врачлар ва музикашуносларни бираштирадиган марказ зарур.»

«Урта нотага қиқолмайдиган одам қандай қилиб яхшигина хонандага айланган?»

«Овозни қилиб турга сола билишда гап кўп. Мутахассис врачлар ва музикашуносларни бираштирадиган марказ зарур.»

«Урта нотага қиқолмайдиган одам қандай қилиб яхшигина хонандага айланган?»

«Овозни қилиб турга сола билишда гап кўп. Мутахассис врачлар ва музикашуносларни бираштирадиган марказ зарур.»

«Урта нотага қиқолмайдиган одам қандай қилиб яхшигина хонандага айланган?»

«Овозни қилиб турга сола билишда гап кўп. Мутахассис врачлар ва музикашуносларни бираштирадиган марказ зарур.»

«Урта нотага қиқолмайдиган одам қандай қилиб яхшигина хонандага айланган?»

«Овозни қилиб турга сола билишда гап кўп. Мутахассис врачлар ва музикашуносларни бираштирадиган марказ зарур.»

«Урта нотага қиқолмайдиган одам қандай қилиб яхшигина хонандага айланган?»

«Овозни қилиб турга сола билишда гап кўп. Мутахассис врачлар ва музикашуносларни бираштирадиган марказ зарур.»

«Урта нотага қиқолмайдиган одам қандай қилиб яхшигина хонандага айланган?»

«Овозни қилиб турга сола билишда гап кўп. Мутахассис врачлар ва музикашуносларни бираштирадиган марказ зарур.»

САНЪАТ АТАМАЛАРИ МАНЪАМ

Халқимизнинг улғу шоири ва мутафаккири Алишер Навоий нафақат адабиятни, балки санъатини ҳам бирдек севган. Бунга адибларимиз Ойбек, Уйғун, Мақсуд Шаҳзода, Изғат Султон, олимларимиздан Ҳамид Сулаймон, Воҳид Зоҳидов, Инюнон Мақсумов ва бошқаларнинг ишлари орқали яхши билан.

Алишер Навоий ҳунарманд, нақш, мусабир, меъмор, созанда, хонанда, бастакорларни ниҳоятда ҳурмат қилган. Узи ҳам баъзида сурат чизса, гоҳ музика етган. Гоҳида меъмор муҳандислар билан ишлаб, бинолар, қурилишлар тарҳини чизганга қумак берган.

Биргина «Ҳамса»нинг уз мутафаккирининг санъат ва маданият борасида юксак билимга эга бўлганидан дараж бериб турибди. Шарқ маданиятининг ривожланиш жараени ҳамини Навоий эълти борада бўлган. Уз вақтида: «Чин мамлакатни маданиятдан дунёда узиб кетди», деб Хитойни тилга олиб, улардан ибрат олишни айтган. Турон заминга боғлиқ кўп орузларини Хитой мамлакатини билан боғлаган. Хусусан, «Фарҳод ва Ширин» достонидида Чин мамлакатини Фарҳодни ҳавас билан тасвирлайди. «Сабъан сайерда» эса расом Монийини маҳд этиб, у орқали санъат ва санъаткорни улуғлайди. Нафақат Шарқ, балки Фарғ мамлакатларида ҳам танилган Камолдин Бехзоди еш пайтидан ҳам моддий, ҳам маънавий ердан бериб, тарбиялаб мусабир даражасига кутарган биринчи устоз Ниҳомиддин Мир Алишер Навоий эди. Хуллас, бобоклонимиз ижодида санъат ва санъаткор мавзун алоҳида урин тутуди. Бу борада Навоий биз учун ибратдир.

Бугун мустақиллик замони санъатшунослардан шарқона, узбек кона атамаларини излаб топишни талаб этмоқда. Бунда, аввало, Алишер Навоий асарларига мурожаат қилиш лозим.

Музикашуноснинг учинчи йили Узбекистон республикаси Фарғ академиясига қарашли «Фан» наприетидида филология фанлари доктори Ботирбек Ҳасанов тузиб чиққан «Навоий асарлари учун қисқача лугат» китобининг чоп этилиши хайри иш бўлди. Энг муҳими, Алишер Навоийнинг сўз бойлиқлари асосида эндиликда уз санъат атамаларини эга бўлишимиздир.

Уқувчиллик кезарида даламиз уйимизда китобхонлик ташкил этганлар. Шундай кечаларда арабча, форсча китобларни уқиб, маъносини тунутириб турардик. Китобхонликда бўлган бир баҳода (шунда саккиз ешда эдим) «киришчи» сузини Навоий ишлатганини билди олгандим. Бу китобда ҳам «киришчи»нинг маъноси ҳозирги тилда «тишчи» эканини айтган (133-бет), бинокорлик эса «бан-нонг» (38-бет) дейиларкан. «Банно» атамаси «бинокор» (шу бетда) маъносини беради.

Бинокорлик санъати билан боғлиқ сузлардан яна давлатсара—подшоҳ саройи, работ—карвонсарой, даҳма—мақбара, қуш—қаср, йапу—иморат пойдевори қабилини учирагимиз. Қасх—қосмон лой, китоба—қабр тошлари ва бино деворларига уйилган турли сузлар маъносидида берилган.

Хунармандлик санъатида бисот—палос, олача, дошгарлик—қуллоқлик, дош—хумдон, жанда—дарвешлар туғи қабилини учирагимиз.

Айрим илмий ишларда қаландар қийимидида шоир Машраб бир умр пустин кийган, дейилади. Езда тери тарафини, қишда эса жун тарафини кийиб юраркан. Демак, ибтидоий либос пустини қаландар дарвешлар кийганда, балки «жанда» деб ҳам атайдилар. Шунингдек, жаблаха—туқуви, бузи, зарбоф—зарли мато, кулоҳ—бош қийим, қачқул е кашкул—қопқоқи бор пақир, челақ, қандакор—миста нақш туширувчи уста, қардгарлик—пичоқчилик ҳам атамаларга эгамиз.

«Алишер Навоий асарлари учун қисқача лугат» китобида ҳатто бизга мувамо бўлиб келмаган тасирий санъатимизга оид жуда кўп сузларни учратиш мумкин. Бадий—гузал, нафис, баррок—янгинок, боло—қомат, нигор—сурат, расм, чехракучо ҳам дейиш мумкин.

Илгари ҳам, ҳозир ҳам «галерея» атамасида иштиқ экан. Шарқда, туркий тилимизда ниҳонхона дейиш олағ тусига кирган экан. Аслида «галерея» италяча сузидир. Тасирий санъатта халқаро атам бўлиб кириб қолган. Биз ҳам олдинги «картиналар галереяси» деб кўп қолган. Қайси атам бизни қийнамаса бас, илб кетаверин олтинимиз бор. Ҳозирги замон узбек тасвирий санъатида «расом» атамаси жуда уринли ишлатилган. Кейин «миннатор» атамаси бор. Бунини лотинча сўз бўлиб, «инфис санъат», «улоқ санъат» маъносини беради. Шарқда «миннатор санъати» дейилмай, «мусабирлик», «нақшчилик санъати» номи билан машхур бўлган. Навоий асарларида ҳам «мусабир» дейилади. Умуман, расм чизувчилар

шу ном билан аталиб келинган. Мусабир—тасвирланган расм, тасвир—расом асари, сураттар—расом, пайкар—ҳайқил қаби ишлатилган. Демак, расом бир неча номда аталган бўлиб, ҳайқал ясовчини ягона номда «пайкартор», яъни «ҳайқалтор» дейиларкан. Алишер Навоий санъат атамаларини шарқнинг турли манбаларидан қилганини пайқаб қийин эмас. Масалан, суратни йи номда «ойин» дейилар. Девонин—девурият, ҳайқалторликда эса девпайқал—деҳ ҳайқал тарзида қулланган.

1990 йилнинг саккиз куни. Козогистон Езувчилар уюшмасининг котиби Қаловбек Турсунқулов раҳбарлигида бир гуруҳ қозоқ қаламшарлари Тошкентга келди. Мақсад — Ўзбекистон Езувчилар уюшмаси билан адабий-маданий алоқаларни ривожлантириш, шу борадаги тадбирларни белгилаш, шартномаларни имзолаш эди. Гуруҳ таркибиде чимкентлик ижодкорлар Мархабат Бойғутов, Муҳаммаджон Рустамов, Ҳамза Холмирова ва мен бор эдик.

Икки халқнинг езувчилари бир-бирларига меҳр-мураббат, ҳурмат билан муносабатда бўлиб, ҳазил-мутойиба-ю хангомага берилиб, бир уйда усаган болалардай яйраб ўтирибми. Бизни эшик олдида кутиб олган қария ҳам икки-уч бор кўриниб, дастурхонга у-бу қўйиб кетди. Энг кизиги — на дастурхон атрофида, на уй ичида, на қўзон-чоқ томонда аёл-қизлар кўринди. Кейин билсам, ўзбекиларнинг меҳмондорчилик урф-одатларида аёл-қизларнинг аралашиб еки биларлағидек, меҳмонларга чой қўйиб бериб ўтиришлари йўқ экан. Йигирмага яқин шонир-ёзувчи орасида ёлғиз аёл эканлигини шу ерда билдиришди.

Энди ўзбек езувчилари яйраб кула бошлади. Ўзбекиларнинг аския, ҳазилларини кўп тинглаганман, гапни айлантириб келиб, шундай бошлаб чандиб ташлайдик, ҳудо кўрастасин Яхшиси, бунинг олдини олайин.

— Ўзбекининг сиз сингари тигрик тарихи, тарлоқдай истеълодди езувчисига бир туя эмас, қирқ туя ингом қилсак ҳам арзийди.

Абай бобомиз таваллудининг шодиена тантаналари Ўзбекистонда ҳам кенг нишонланди. Бир гал мен Алматыда Абай номидagi академик опера ва балет театрининг хонандаси, Козогистонда хизмат курсатган артист Кенжеғали Миржиқбоев билан йўлдош бўлиб, улуг оқин ижодиётини тарғиб қилиш ниятида яна Ўзбекистонга келдим. Кундуз кун районларга чиқиб халқ билан учрашди, мен шеър ўқийман. Қилп кунининг совуғи ҳам билинмайди.

Саид Аҳмад оғанинг уйига телефон қилатган пайтда мен мана шундай уй-хавлар оғушида эдим.

— Этилиб тургандай маънос қолган кекса адибни қандай сўзлар билан юпатсам экан?

Ўзбекистон Езувчилар уюшмасида котиб бўлиб ишлаётган таъкили адиб Тоҳир Малик бизни расмий қабул қилди, наприетларда, газета-журналлар тахрир-риятларида учрашувлар утказди. Биласиз, кузинг куну бир тутам, тез утади. Шунга қарамай, ўзбек дусларимиз билан ачагина ишлар ҳақида фикрлашиб олдик, 1991 йилда Козогистонда ўзбек езувчиларининг икки китоби, Ўзбекистонда қозоқ адибларининг икки китоби нашр қилинадиган бўлди, адабиёт газеталарида саҳифалар алмашишга келишиб олдик.

Хонбиби ЕСЕНҚОРАЕВА, қозоқ шоираси

ЎЗБЕКНИНГ НОР ЙИГИТИ САИД АҲМАД ВА ҚОЗОҚНИНГ ХОН КИЗИ ҲАҚИДАГИ БИРУ БИР (1:1) ҲИСОБИ БИЛАН ТУГАГАН ҲАЗИЛ

Мулжалдаги ҳамма ишлар битди. Энди Дурмонга — атоқли ўзбек адиби Саид Аҳмаднинг уйига боришимиз керак. Тоҳир Малик: «Саид Аҳмад ога кечқурун дастурхон езиб кутиб ўтиради, ош дамба, қозоқ дусларимизни меҳмон қилмоқчи», деган эди.

— Енинда тургани сен ким деб ўйлаясан? Ана қолди! Ўзбекининг донги дунга кетган адиби қозон қайнапти, қапир ўйнапти, ош дамба, дастурхон атрофида гирдиқалапак бўлиб юришини мен, нима, ети улаб тупшима қурбаними? Саид оғани танитганим — менинг айбим эмас. Атоқли-атоқли езувчиларни кўп кўрганмиз, лекин мунчалик оқим, камтарин адибни энди кўриб турганим!

Қирқ туянинг қумалоги анчага етади. Уят бўлгандай, жуда кучлиси шу! Кератингиз шу қумалоқ бўлса, келаси йили мул ҳосил олам деб таянганавиринг...

— Сан ақли булсанг, шу гапнинг бошида айтмайсанми? Энди оғоҳланганнингнинг нима фойдаси бор! Буларим булдир кетган.

«Кекса тарлоқнинг аҳволи қандай экан?!» — деб ўйланаман рақам тара туриб. Нимасини яширамиз, ешимизи-қаримизни, сиз езувчиларнинг тақдиримиз, ижодий йўлимиз, феъл-атворимиз ижодий бўлди. Езувчиликнинг азоби ҳам, шўҳрати ҳам ҳаммамизга маълум, шу азобни ижод оламимиз узимиз танаб-севиб, узимиз шу касбга бош тикқанмиз. Ҳеч ким бизни мажбурлаган ҳам эмас, ижод тулдоқларида ҳеч ким бизга ердан ҳам бера олмайдди. Ижод ақлининг кунглини бишиш, унга хайрихолик билдириш ҳам — улкан мурувват.

— Саид ога, утган гафи менинг хазилларимдан халфа бўлмаганми?

— Саид ога, — дедим устимдан оғир юк тушгандай. — Мен енгилдим, сиз енгилдингиз. Ҳисоб биру биру.

Саид Аҳмад оқсоқол Дурмондаги ўзбек адибларининг ижодий уйларида соя-салқин бир манзилда истикомат қиларкан. Мен узим бу езувчининг Давлат мукофоти соҳиби, бир қанча аjoyиб румонлар, ичақудди хикаялар ва ҳажвийлар муаллифи эканлигиндан хабарим бор. Қўлгина асарларини ҳам ўқитганим унинг ҳеч қурмаган эканман. Дунга машҳур бўлиб кетган «Келлилар қузғолони» комедиясининг муаллифини кўришга ҳамма езувчиларимиз қатори мен ҳам ошқидим.

— Ошдан олинг. Узим дамбадам.

— Раҳмат. Жуда ширин бўлибди.

— Саид Аҳмад ака, бу киз бир-роғларга сузини олдириб қуяди-ганлардан эмас. Утган йили у узимизда бўлиб утган қозоқ алабети ва сангати уни қушиғида қатнашган эди, шунда билганмиз. Сал эҳтиёт бўлсангиз — қапчи-тириб ташлайди. Туроб Тулани ҳам...

— Саид ака, утган гафи менинг хазилларимдан халфа бўлмаганми?

— Саид ога, — дедим устимдан оғир юк тушгандай. — Мен енгилдим, сиз енгилдингиз. Ҳисоб биру биру.

— Саид ога, — дедим устимдан оғир юк тушгандай. — Мен енгилдим, сиз енгилдингиз. Ҳисоб биру биру.

Биз Дурмонда қараб йўлга чиққанмишда иш вақти тугаб, ўзбек пойтахтининг кўчалари одамларга, машиналарга тўлиб кетган эди. Асли Туркистон шаҳариндан булган ўзбек езувчиси Носир Фозилонинг машинасида Дурмонга етиб келдик. Ҳовли эшигини спорт кийимидagi пастроқ бўйли кекса бир одам очди. Унга ярашиб турган мулоимлиқ билан қўсига қўларини босиб, бизни ичкарига тақлиф қилди. Уч-тўрт хондан иборат дала-ҳовлининг айвониде узун стол қўйилиб, йигирма одамга мужаллаб дастурхон ёзилган. Қўларимизни ювиб, ичкарига утдик. Ешпозиз, мавқеимизга муносаб урин олиб, дастурхон атрофини тўлдирдик. Шу пайт Қаловбек ога мента шивирлаб: «Енидан бир урин қолдир, ҳозир Саид Аҳмад ака келади», — деди.

— Ошдан тупон бўлса керак? — деб сўради. — Ҳа, чупон.

— Саид Аҳмад ака, энди фурсат келди дегандай мен томонга кескин бўрилиб: — Отангиз тупон бўлса керак? — деб сўради.

— Сан ақли булсанг, шу гапнинг бошида айтмайсанми? Энди оғоҳланганнингнинг нима фойдаси бор! Буларим булдир кетган.

— Саид ака, утган гафи менинг хазилларимдан халфа бўлмаганми?

— Саид ога, — дедим устимдан оғир юк тушгандай. — Мен енгилдим, сиз енгилдингиз. Ҳисоб биру биру.

— Саид ога, — дедим устимдан оғир юк тушгандай. — Мен енгилдим, сиз енгилдингиз. Ҳисоб биру биру.

— Отангиз тупон бўлса керак? — деб сўради.

— Саид Аҳмад ака, энди фурсат келди дегандай мен томонга кескин бўрилиб: — Отангиз тупон бўлса керак? — деб сўради.

— Саид Аҳмад ака, энди фурсат келди дегандай мен томонга кескин бўрилиб: — Отангиз тупон бўлса керак? — деб сўради.

— Саид ака, утган гафи менинг хазилларимдан халфа бўлмаганми?

— Саид ога, — дедим устимдан оғир юк тушгандай. — Мен енгилдим, сиз енгилдингиз. Ҳисоб биру биру.

— Саид ога, — дедим устимдан оғир юк тушгандай. — Мен енгилдим, сиз енгилдингиз. Ҳисоб биру биру.

— Саид ога, — дедим устимдан оғир юк тушгандай. — Мен енгилдим, сиз енгилдингиз. Ҳисоб биру биру.

Ҳикмат дурдоналари

ОҚҚУШ ТОЗА КЎЛДА СУЗАР

ТАТАР ХАЛҚ МАҚОЛЛАРИ

- Олтин қиздан олтин суз.
• От бошида — нухта, Қизлар кузи чўтда.
• Очилмаган сандигим, Ерилмаган қовуни.
• Вий бийлигин берар, Қиз номусин бермас.
• Гул усса — еринг кўрки, Киз усса — элнинг кўрки.
• Киз — бошқа юртнинг чирог.
• Киз буй етса, кузга сугал.
• Қизли овул кунгилли.
• Киз булса — киз булсин, Юлдузга тенг булсин, Кўкраги денгиз булсин, Ой каби қулиб турсин!
• Қиз бўлиб усмадим, Келин бўлиб тўшмадим.
• Қизларга қанот, Болаларга оёқ (берсин)
• Қизлар кунгли — қирқ қат.
• Қизли юрт — нури юрт.
• Қизли қиздан қулмасин.
• Қизли уйнинг ити етмас.
• Киз мунгли, Кўбиз мунгли.
• Қиз чоғим- сўттон чоғим.
• Қизи бор уйнинг янғаси суюмли.
• Қизимнинг қулгоига олтин сирга.
• Қизим уйда, Қилиги элда.
• Қизингнинг тусин мақтама, ишин мақта.
• Уялган қиз — суюмли қиз.
• Пардали қиз ужомдаги олмага ухшармиш.
• Шаҳар қизи кийинганга овул қизи суюнган.
• Елгиз годинг уни чикмас.
• Емон қиздан ев кетар.
• Оққуш — пок қуш.
• Ой тулганин билмас, Йигит булганин билмас.
• Йигит булсанг ботир бул.
• Йигиллик — эғи булут.
• Йигитнинг қулар юзи бул син.
• Ут тутунсиз булмас, Йигит эзқисиз булмас.
• Елгиз отнинг фойдаси куп, Елгиз йигитнинг хайласи куп.
• Емон йигит қуй бузар, Емон хотин уй бузар.
• Емон така сузишқоқ, Емон йигит сугишқоқ.
• Арслон ойма минаман деб, ортки еғини синдирибди.
• Касалга даво бор, Дардсизга даво йўқ.
• Бир кунгилга икки дард сизмас.
• Бу дунёда ҳар кимнинг ҳам дарди бор.
• Дард билмаган одамдан, Билса, ҳайвон яхшироқ.
• Дард — даре, дармон — дуне.
• Дард дардни қузатар.
• Дарди борнинг умиди бор.
• Енган уз дардига енар.
• Дардди кишида елсин бор, Дардсизда салқин бор.
• Дардди кишининг оёқ бошини бошқа.
• Дардди кузга уйку келмас.
• Дарддини дардсиз қартайтар.
• Дардсизга даво йўқ.
• Дардсизга дардди сўз зое.
• Дардсиз кунгилдан куй чикмас.
• Эски юрак, янги дард.
• Юраги борнинг дарди бор.
• Дардсиз улса, тишлаб узар, лейлилар.
• Дард ичдан кемиради.
• Дард ичда, Дармон тишда.
• Юракга дард ут булар, Оғизга сўз от булар.
• Қумуш узук сипмайди, Дардди юрак тинмайди.
• Татар тилидан Маҳмуд САЪДИЙ таржимаси

Жаҳон кўлади

ҚАЛАМДА ЁЗИБ ТУРИНГ

Учта абитуриент имтиҳон топширмақда. Уларнинг биринчиси миллионернинг, иккинчиси уртаҳолнинг, учинчиси камбағалнинг угли. Биринчи абитуриентта савол: — Америкаликлар атом бомбани қайси мамлакатта ташлашган? — Японияга. — Беш. Иккинчи абитуриентта савол: — Америкаликлар атом бомбани қайси мамлакатта ташлашган? — Японияга. — Нечанчи йилда? — Бир минг тўққиз юзу қирқ бешинчи йилда. — Беш. Учунчи абитуриентта савол: — Америкаликлар атом бомбани қайси мамлакатта ташлашган. — Японияга. — Нечанчи йилда? — Бир минг тўққиз юзу қирқ бешинчи йилда. — Қайси шаҳарлар вайрон булган? — Хиросима ва Нагасаки. — Неча киши вафот этган? — Кечирасиз, сиз мсе Бернар эмасисиз? — Йўқ. Нима эди? — Ҳеч нарса. Сиз унинг палтосини кийдингиз, мсе Бернар мен булам. — Йигитча, биронинг чунтага қул тиқинга уялмайсанми? — Чунтакка бир тийин ҳам солмай юришга сиз уялмайсизми, бобой? — Уйини ва саройини миллион рублга сугурта қилган меҳанизатор сугурта хизматчисидан сўради: — Дейлик, менинг уйим ва саройим бутун кечаси ениб кетса қанча беради? — Беш йил. — Алло! Бу «Тез ерданми»? Углим авторучкани ютиб юборди. — Ҳозир борамиз. — Мен нима қилай? — Ҳозирча қаламда ёзиб туринг. Русчадан Ойбек ТИЛЛО таржимаси

УРҒАН, УКАМ...

(Қари тулкининг еш тулкига насиҳати)

Емон эмас, тузук... Минганда ука, Умуам олганда янча билим бор. Мен яхши биламан, аниқ фанларда Пенжадам бўмоқдик қанчалик дуввор. Нима ҳам дер эдим. Уқи аялога... Энди ёш эмассан... очинроқ айтай: Мартаба истасан мендек маболо, Энг муҳим ҳаётин «фан»ни ўргатай. Институт — мактаб, шаҳар — қишлоқмас, Сен ҳам ёш эмассан, чуқурроқ ўйлан. Адишса, номусин унутиб абас Сен энди хушомад илмини ўрган. Сен ўрган боқмоқчи тавозе билан, Муте қиёфада хоксор турмоқчи. Жонқуяр кўрсатиб ўзи дам-бадам Елгон йилмамоқчи, Елгон қулмоқчи. Балки сен марғурсан, номус туялар Утгалар қошда бошинга этмоқ, Лексин кўп машаққат, укам, орзулар Қалъасин ирода, ялм-ла забт этмоқ. Танламоқ ҳуқуқи ўзингда. Илло, Акангман, бу бош кўп балони кўрмоқ. Эътибор истасан мендек маболо, Сен энди хушомад илмини ўрган.

Абдуқамом Йўлдош

Муассислар: Ўзбекистон Республикаси Маданият Ишлари Вазирлиги, Ўзбекистон Езувчилар Уюшмаси
НОШИР: Ўзбекистон Республикаси «ШАРҚ» НАШРИЁТ-МАТБАА КОНЦЕРНИ

Ўзбекистон АДАБИЁТИ ВА САҲЪАТИ
Манзилми: Тошкент — 700083, Матбуотчилар кўчаси, 32
Қабулхона телефони — 33-52-91

Бош муҳаррир: Аҳмадмурод МЕЛИБОЕВ
Редакцияга келган қўлёмалар таҳлил этилмайди ва муаллифларга қайтарилмайди. Муаллифлар фикри тахрирнинг нуқтаи назаридан фарқлангани мумкин.
Навбатчи муҳаррир — Абдунаби ҲАЙДАРОВ